

Anmälan mot Polismyndigheten i Västmanlands län med anledning av ett beslut om hämtning till förhör m.m.

Anmälan

AA begärde i en anmälan hit att JO skulle granska Polismyndighetens i Västmanlands län handläggning av ett ärende.

Han anförde bl.a. följande. Den 6 april 2005 hämtades han av polis på sin arbetsplats, en skola, utan föregående kallelse till förhör. Han visiterades före färden till polisstationen och fick inte ringa ett telefonsamtal. Vid förhöret frågade han om han var misstänkt för något brott men fick till svar att han endast hördes upplysningsvis. Sedan beslutades dock om husrannsakan i hans lägenhet. För att komma in i lägenheten och även i hans bil tog polisen, utan hans medgivande, nycklar från en privat låda på hans arbetsplats. I lådan, som vid tillfället var öppen, förvarades värdesaker och sekretessbelagda uppgifter om elever på skolan. Samtidigt som husrannsakan ägde rum delgavs han misstanke om brott. Fastän han erkände brotten blev han kvarhållen över natten. – AA begärde att JO särskilt skulle uttala sig om bl.a. hämtningen hade gått korrekt till och om polisen kunde bereda sig tillträde till lägenheten genom att hämta nycklar på arbetsplatsen. För det fall polisen handlat felaktigt begärde AA skälig ersättning.

Utredningen

Polismyndighetens handlingar i det aktuella ärendet granskades. Vidare genomgicks diarielblad och tvångsmedelsblankett från Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Västerås. Muntliga upplysningar inhämtades från kriminalinspektörerna BB och CC.

Genom utredningen kom fram bl.a. följande.

Den 5 april 2005 gjorde en företrädare för en skola i Västerås två polisanmälningar om stölder. En okänd person hade under vissa angivna tider tillgripit datorer m.m. från skolan. Den 6 april inleddes förundersökning och företrädaren för skolan hördes samma dag mellan kl. 09.15 och 09.40. Enligt denne förbryllade inbrotten skolpersonalen bl.a. eftersom det föreföll som om gärningsmannen haft tillgång till skolans passerkort. Det fanns exempelvis inte några spår som tydde på att inbrotten

skett utifrån och en av de stulna datorerna hade förvarats i ett utrymme som endast personalen kände till att det fanns en dator i. Skolan hade därför granskat de inloggningar som hade gjorts under den aktuella brottstiden. Dessa in- och utpasseringslistor överlämnades till polisen. Enligt listorna hade AA befunnit sig på skolan vid de aktuella tidpunkterna.

Den 6 april kl. 09.50 beslutade kommissarien DD att AA skulle hämtas till förhör; hämtningsbeslutet noterades i arrestantbladet. AA hämtades och hördes upplysningsvis mellan kl. 10.35 och 11.00. I förhöret noterades bl.a. att AA ”uppgjer att han inte stulit några datorer”, och AA fick också redogöra för sina förehavanden under de angivna brottstiderna. Kl. 12.20 hördes AA igen och delgavs då misstanke om stöld, vilket han förnekade. Med början kl. 13.00 genomfördes husrannsakan, efter beslut av BB, i AA:s bil och bostad. Vid husrannsakan togs ett flertal datorer med tillbehör i beslag. Kl. 13.20 påbörjades ett tredje förhör med AA som då erkände brotten. Samtliga förhör hölls av CC. Kl. 14.30 gjordes ett s.k. skrivbordsgripande och i anslutning till det anmäldes gripandet till åklagaren som beslutade att AA skulle anhållas. Den 7 april 2005 kl. 10.00 hävde åklagaren anhållningsbeslutet. – CC upplyste JO att han trodde att AA hade hämtats i egenskap av misstänkt med hänsyn till vad som kommit fram vid granskningen av in- och utpasseringslistorna.

Anmälan remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande. Polismyndigheten (länspolismästaren EE) kom in med ett remissvar till vilket hade fogats upplysningar från kriminalinspektörerna CC, FF och BB.

CC upplyste bl.a. att AA vid det första förhöret inte var misstänkt för brott men att misstanken mot honom därefter ökade och AA därför vid det andra förhöret var skäligen misstänkt för brott.

BB: Den aktuella förmiddagen fick han besked om att AA, efter beslut av DD, hade hämtats till förhör som ”annan”, dvs. utan att vara misstänkt. Den föredragande polismannen redogjorde för omständigheterna kring brottet, bl.a. om loggar som fanns angående in- och utpassering på skolan samt att AA:s namn fanns med där och att dennes tider och antal passeringar verkade underliga. CC fick därför i uppgift att höra AA som annan angående de loggar där hans namn förekom. CC föredrog sedan för honom vad som kom fram under förhöret. För att få mer information pratade de även med de poliser som hämtat AA. Efter detta beslutade BB att AA skulle delges misstanke om stöld. Detta beslut togs troligen strax före kl. 12.20. AA delgavs sedan misstanke om brott. Han fattade därefter beslut om husrannsakan i AA:s bostad. För att kunna genomföra husrannsakan med minsta olägenhet behövdes dock nycklar till lägenheten. Eftersom AA berättade att nycklarna fanns i hans bil beslutade han om husrannsakan i denna. Att polis-männen som skulle genomföra husrannsakan inte direkt kom in i bilen hade han ingen vetskap om. Han fattade inte något beslut om husrannsakan på annan plats än i bilen och bostaden.

FF, som tillsammans med en kollega verkställde husrannsakan, upplyste bl.a. följande. Vid förhören med AA uppgav denne att nycklarna till hans lägenhet låg i

bilen som stod parkerad vid skolan och att bilnyckeln i sin tur fanns i en låda i hans arbetsrum där polisen kunde hämta den. Polismännen var dock inte inne i AA:s arbetsrum utan en anställd på skolan hjälpte dem att hämta bilnyckeln. Lägenhetsnyckeln låg sedan på sätet i bilen.

Polismyndigheten gjorde bl.a. följande bedömning.

Hämtning till förhör utan föregående kallelse är en ingripande åtgärd. I det aktuella fallet är det polismyndighetens uppfattning att det förelåg kollusionsfara, och att det bl.a. därför fanns lagligt stöd för åtgärden.

AA hämtades till förhör kl. 09.55 och i samband med detta företogs en kroppsvisitation med stöd av 19 § polislagen (1984:387). Det första förhöret genomfördes kl. 10.35-11.00 då han förhördes som annan eftersom han inte var skäligen misstänkt för brott. Så snart AA blev skäligen misstänkt delgavs han misstanke om brott (vilket skedde under det andra förhöret som genomfördes kl. 12.20-12.25). Samtidigt underrättades han om rätten till försvarare och godtog den försvarare som rätten eventuellt skulle utse. Polismyndigheten konstaterar att besluten är fattade i rätt ordning av behörig beslutsfattare, att det förelåg laga stöd samt att erforderlig dokumentation finns i ärendena.

Syftet med rättegångsbalkens särreglering av tvångsmedelsanvändning är att skydda den enskilde från godtyckliga ingrepp i dennes rättssfär. Vad avser den reella husrannsakan avseende lägenheten och bilen finner polismyndigheten att dessa beslut är fattade av behörig beslutsfattare, har laga stöd samt att erforderlig dokumentation finns i ärendena. Frågan om det därutöver krävs ett formellt beslut att företa en reell husrannsakan på arbetsplatsen för att komma i besittning av bilnyckeln eller om denna handling kan anses ligga inom ramen för det formella beslutet om den reella husrannsakan i bilen kan diskuteras. Polismyndigheten konstaterar dock att eftersom de materiella förutsättningarna avseende den reella husrannsakan av bilen var uppfyllda vid den aktuella tidpunkten, får också de materiella förutsättningarna för en reell husrannsakan avseende arbetsplatsen/bilnyckeln anses vara uppfyllda. För det fall det skulle krävas ett formellt beslut avseende arbetsplatsen kan polismyndigheten konstatera att det saknas ett sådant dokumenterat beslut.

Slutligen vill polismyndigheten tillägga att förundersökningen har bedrivits så skyndsamt som omständigheterna medger.

AA kommenterade remissvaret och ifrågasatte bl.a. hur misstankegraden oförklarligt kunde stiga mellan de två första förhören.

Enligt åklagarkammarens diarieblad godkände AA i juni 2006 ett strafföreläggande.

Upplysningar inhämtades från DD som uppgav att han inte närmare minns det aktuella hämtningsbeslutet eller grunderna för detta, men nu i efterhand är hans uppfattning att AA var misstänkt för brott och att det förelåg en klar kollusionsfara.

Bedömning

Enligt 23 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken (RB) får den som befinner sig inom en viss väglängd från förhørsplatsen hämtas till förhör utan föregående kallelse om utredningen gäller ett brott på vilket fängelse kan följa och det skäligen kan befaras att han eller hon med anledning av en kallelse genom undanröjande av bevis eller på annat sätt skulle försvåra utredningen (kollusionsfara).

I bestämmelsens fjärde stycke föreskrivs att hämtning till förhör av den som skall

höras som vittne eller annars utan att vara misstänkt för brott, bör äga rum endast när det föreligger skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd.

AA hämtades till förhör utan föregående kallelse. Av de granskade handlingarna framgår dock inte vilka omständigheter som låg till grund för beslutet och inte heller om AA redan i detta skede var att betrakta som misstänkt. Det bör framhållas att bestämmelsen i 23 kap. 7 § andra stycket RB inte förutsätter att misstankegraden har nått upp till skäligen misstänkt. DD har inte närmare kunnat erinra sig grunderna för beslutet och polismyndigheten har i remissvaret endast anfört att det förelåg kollusionsfara. Även om dessa uppgifter är knapp-händiga har jag, mot bakgrund av vad som trots allt kommit fram i ärendet, inte någon erinran mot beslutet att hämta AA till förhör. Det kan däremot konstateras att dokumentationen av hämtningsbeslutet varit mycket bristfällig. Naturligtvis skulle samtliga omständigheter som låg till grund för beslutet ha dokumenterats. Som JO många gånger tidigare framhållit är det av stor vikt ur bl.a. kontroll- och rättssäkerhetssynpunkt att beslut om t.ex. användande av ett tvångsmedel dokumenteras på ett fullständigt och korrekt sätt.

Det förefaller som om AA vid tidpunkten för hämtningsbeslutet inte betraktades som skäligen misstänkt för stöld. För att en person skall anses vara skäligen misstänkt för ett brott krävs att det föreligger konkreta omständigheter som med viss styrka talar för att personen i fråga har begått den gärning som misstanken avser. Frågan om nivån skäligen misstanke har uppnåtts i ett visst fall är av den arten att den ger ett visst utrymme för olika, var för sig godtagbara bedömningar.

Enligt min uppfattning kan det emellertid diskuteras om inte AA redan vid hämtningstillfället var skäligen misstänkt för brott och därför också skulle ha delgivits misstanke vid det första förhöret (se 23 kap. 18 § första stycket RB). Min granskning ger nämligen vid handen att det i ett tidigt skede av brottsutredningen fanns vissa omständigheter som tydde på att AA i vart fall skulle ha varit in-blandad i datorstölderna. Polismyndigheten har inte heller lämnat någon förklaring till varför misstankegraden ökade mellan det första och andra förhöret. – BB har uppgett att AA hämtades utan att vara misstänkt. DD har dock uppgett att hans uppfattning nu i efterhand är att AA var misstänkt för brott vid hämtningstillfället, och CC uppgav först till JO att AA troligen hämtades i egenskap av misstänkt men har sedan upplyst att denne inte var misstänkt vid det första förhöret. Det synes således råda viss förvirring i saken. – Enligt min mening kan det ifrågasättas om inte AA redan vid det första förhöret borde ha delgivits misstanke om brott, och därmed också informerats om sin rätt till försvarare (se 12 § förundersökningskungörelsen, 1947:948). På så sätt skulle man ha undvikit att riskera att AA under det första förhöret, medvetet eller omedvetet, skulle komma att lämna för honom själv oförmånliga uppgifter, vilka sedermera kunde komma att användas mot honom vid en straffrättslig prövning, utan att han fått ta ställning till om han önskade biträde av en försvarare under förundersökningen. Det bör också framhållas att AA under det första förhöret synes ha tillfrågats om sin inställning till de anmälda brotten eftersom han då upp-gav att han inte hade stulit några datorer.

När det sedan gäller besluten om husrannsakan i AA:s bil och bostad samt det sätt på vilket de ingripande polismännen fick tillgång till bilnycklarna finner jag inte tillräckliga skäl att uttala mig om dessa åtgärder.

Vad som i övrigt kommit fram i ärendet föranleder inte heller någon åtgärd eller något uttalande från min sida. Jag kan dock nämna att JO inte är behörig att pröva skadeståndsanspråk.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i vad jag nu har anfört.